

Obsah

Jiří Sladký a Jitka Horková
Zpráva o činnosti Západočeské pobočky
České botanické společnosti za rok 20131

Jiří Sladký
Evropsky významná lokalita Přešinské
prameniště1

Jaroslava Nesvadbová a Jaromír Sofron
Floristické exkurze do lesů nad levým břehem
Berounky mezi Habrovou a Nadrybami.....2

Jana Nová
„Plzeňskou džunglí“ údolím Úhlavy a
Radbuzy na Slovanech10

Ondřej Bílek
Zajímavá flóra a vegetace
Újezského vrchu u Vranovic11

Jaroslava Nesvadbová
Víme, kde v západních a jihozápadních
Čechách roste štětice (*Virga* sp. div.)?14

Eva Chvojková a Jaromír Sofron
Příspěvek k poznání klimaxových smrčín
a dalších rostlinných společenstev
na severních svazích Klínovce19

Jaroslava Nesvadbová a Sylvie Pecháčková
První lokalita invazního starčku úzkolistého
(*Senecio inaequidens*) v západních Čechách
.....22

Radim Paulič a Eva Legátová
Hruštička okrouhlostá
(*Pyrola rotundifolia* L.) u Rabí22

Radim Paulič
Novodobé vysazování rostlin
v okolí Budětic a Rabí na Sušicku22

některé výraznější druhy, hlavně dřeviny, došlo však i na rozrazil. Prohlédli jsme si také naučné tabule, které přibližují přírodu Homolky zvláště dětem, a vyzkoušeli si na místě k tomu určeném, jestli doskočíme tak daleko jako jelen nebo klokan. Pokračovali jsme po proudu Úhlavy a zaznamenali tyto rostliny: (dřeviny) *Acer pseudoplatanus*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Fagus sylvatica*, *Fraxinus excelsior*, *Picea abies*, *Pinus sylvestris*, *Robinia pseudacacia*, *Salix caprea*, *Tilia cordata*; (byliny) *Alliaria petiolata*, *Arctium lappa*, *Bellis perennis*, *Chaerophyllum temulum*, *Chelidonium majus*, *Dactylis glomerata*, *Dryopteris filix-mas*, *Geranium robertianum*, *Geum urbanum*, *Hypericum perforatum*, *Impatiens parviflora*, *Lysimachia nummularia*, *Mycelis muralis*, *Plantago major*, *Poa annua*, *P. nemoralis*, *Ranunculus repens*, *Rumex crispus*, *Scrophularia nodosa*, *Securigera varia*, *Taraxacum* sect. *Ruderalia*, *Viola riviniana*.

Z lesoparku jsme vyšli mezi ploty vodárny (49°43'12" N, 13°23'41" E), kde trávníky zatím nebyly posečeny a nabídlý nám příjemně pestrou skladbu bylin a trav: *Achillea millefolium* agg., *Alopecurus pratensis*, *Arenaria serpyllifolia*, *Bromus mollis*, *Cerastium holosteoides*, *Chaerophyllum bulbosum*, *Cynosurus cristatus*, *Daucus carota*, *Echium vulgare*, *Elytrigia repens*, *Erigeron* sp., *Festuca arundinacea*, *F. pratensis*, *F. rubra*, *Galium album*, *Geranium pratense*, *Holcus lanatus*, *Lathyrus pratensis*, *Lolium perenne*, *Lotus corniculatus*, *Medicago lupulina*, *M. sativa*, *Myosotis arvensis*, *Pheleum pratense*, *Plantago lanceolata*, *Potentilla argentea*, *Pyrethrum corymbosum*, *Ranunculus acris*, *Sanguisorba officinalis*, *Silene latifolia* subsp. *alba*, *Trifolium pratense*, *T. repens*, *Trisetum flavescens*, *Urtica dioica*. Dřeviny byly zastoupeny těmito druhy: *Juglans regia*, *Populus tremula*, *Pyrus communis*, *Rosa* sp., *Salix alba*, *S. fragilis*, *Sambucus nigra*.

Pod vodárnou (49°43'13" N, 13°23'34" E) jsme z betonové cesty, oblíbené rekreačními sportovci a pejskaři, sešli na pěšinku blíž k řece a procházeli porostem *Phalaris arundinacea* s řídkými doplňky *Alchemilla* sp., *Cirsium arvense*, *Potentilla anserina*, *Rumex crispus* a *Tripleurospermum inodorum*. V těchto místech ještě o týden dříve stála voda z povodně, což dosvědčoval povlak zaschlého bahna na chrásticích a ponožky i jiné předměty na vrbách ve výši očí. U jezů před Malostranským mostem (49°43'29" N, 13°23'24" E) jsme si krátce odpočinuli a posvačili.

Rychle jsme prošli sídlištěm a k botanizování se vrátili poblíž hospůdky U Pechtů, kde nás ulice s příznačným jménem Cyklistická znovu přivedla těsně k toku Radbuzy (49°43'41" N, 13°23'22" E). Porosty na obou březích řeky zde mají charakter luhu a hospodaří v nich bobr (na levém břehu autorka pozorovala jeho okusy) a bezdomovci (hojně hlavně po setmění), vyšlapaná místa jsou pak pobytovými stopami rybářů. Vegetaci tvoří tyto druhy rostlin: (dřeviny) *Acer negundo*, *A. platanoides*, *A. pseudoplatanus*, *Aesculus hippocastanum*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Corylus avellana*, *Crataegus laevigata*, *Glechoma hederacea*, *Juglans regia*, *Parthenocissus quinquefolia*, *Philadelphus coronarius*, *Prunus avium*, *P. cf. cerasifera*, *P. padus*, *Pyrus communis*, *Quercus robur*, *Robinia pseudacacia*, *Salix caprea*, *S. fragilis*, *Sambucus nigra*, *Symphoricarpos albus*, *Tilia platyphyllos*, *Ulmus glabra*; (byliny) *Aegopodium podagraria*, *Arctium lappa*, *Arrhenatherum elatius*, *Artemisia vulgaris*, *Chaerophyllum bulbosum*, *Chelidonium majus*, *Cirsium palustre*, *Equisetum arvense*, *Erigeron* sp., *Euphorbia helioscopia*, *Galeopsis* sp., *Galium aparine*, *Geranium columbinum*, *G. palustre*, *G. pratense*, *Geum urbanum*, *Humulus lupulus*, *Impatiens parviflora*, *Knautia arvensis*, *Lactuca serriola*, *Lamium maculatum*, *Myosotis arvensis*, *Myosoton aquaticum*, *Oxalis acetosella*, *Papaver rhoeas* var. *strigosum*, *Phalaris arundinacea*, *Phragmites australis*, *Poa nemoralis*,

P. pratensis, *Pyrethrum corymbosum*, *Ranunculus repens*, *Reynoutria japonica* (ve sledovaném úseku pravého břehu zatím roztroušeně, nehojně), *Rorippa austriaca*, *Scrophularia nodosa*, *Solidago virgaurea*, *Sonchus oleraceus*, *Stachys sylvatica*, *Symphytum officinale*, *Taraxacum* sect. *Ruderalia*, *Trifolium pratense*, *T. repens*, *Urtica dioica*, *Veronica officinalis*, *Vicia cracca*, *V. sativa*. S postupujícím časem a horkem se výprava začala drolit a exkurzi jsme ukončili u Papírenské lávky (49°44'12" N, 13°23'5" E).

Autorka děkuje dospělým členům výpravy za spolupráci při determinaci a demonstraci rostlin, dětským za výdrž.

Nomenklatura je sjednocena dle publikace KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. et ŠTĚPÁNEK J. [eds] (2002): Klíč ke květeně České republiky, 928 p., Academia, Praha.

FLORISTIKA

Zajímavá flóra a vegetace Újezdského vrchu u Vranovic

Ondřej Bílek

V rámci Dne fascinace rostlinami proběhla v sobotu 18. května 2013 floristická exkurze za rostlinstvem Újezdského vrchu. Cílem „průzkumné“ výpravy byl spilitový kopec s pěkným výhledem, ležící nad kaňonem Berounky mezi Vranovicemi a Újezdem u Svatého Kříže (okres Rokycany). Vrch se nachází v přírodním parku Horní Berounka a je registrovaným významným krajinným prvkem podle zákona o ochraně přírody. Lokalita je zajímavá výskytem společenstev suchých trávníků se zastoupením některých vzácnějších (zejména teplomilných) taxonů, bohužel však již delší dobu trpí absencí hospodaření, na němž je tato vegetace existenčně závislá. V porostech se postupně hromadí biomasa a dochází k pozvolnému zarůstání vsudyprítomným ovšem a dalšími expanzivními druhy.

Jarní exkurzi uspořádala obec Břasy (jejíž součástí Vranovice jsou), odbornou botanickou zástítu poskytlo hned několik členů Západočeské pobočky ČBS. Cílem našeho snažení bylo prozkoumat aktuální stav lokality a případně připravit podklad, na jehož základě by bylo možné situaci zlepšit. Vedle autora příspěvku a členů pobočky M. Hájka, Z. Chocholeškové a M. Špelinové se zúčastnili také zájemci z řad studentů ZČU (K. Polívková, J. Freyloch) i obyvatel Vranovic (I. a V. Štojdlovi). Vzhledem ke zjištěné pestrosti flóry jsem pak v průběhu vegetační sezóny 2013 za pomoci kolegů navštívil lokalitu ještě třikrát (28. 6., 5. 7. a 12. 7. 2013). Zjištěné údaje považuji v kontextu vývoje krajiny západních Čech za natolik zajímavé, že bych je v tomto článku rád přiblížil širší botanické veřejnosti a pokud možno tak přispěl i k zajištění vhodné péče o toto území.

Popis území

Újezdský vrch, místními většinou zvaný „Hověžák“, je nápadná protáhlá vyvýšenina na severovýchodním okraji Vranovic. V základní mapě ČR jsou vyznačeny dva vrcholy – jihozápadní (kóta 462,9) a severovýchodní (výška 466,3 m n. m.). Po geologické stránce se jedná o těleso metabazaltu (spilitu), tedy metamorfovaných láv proterozoického stáří, vzniklých přibližně před 1–1,5 miliardou let na mořském dně. Spilitový výchoz zde ostře ohraničuje severní okraj karbonské Plzeňské pánve, západním směrem na něj pak navazují proterozoické břidlice, pokračující do kaňonu Berounky. Z fytogeografického hlediska leží lokalita přímo na hranici fytogeografických okresů 32 Křivoklátsko a 31a Plzeňská pahorkatina vlastní, ale vzhledem k popsání geologické stavbě lze hranici fytochorionů vést po východním úpatí kopce. Řešená lokalita tak patří společně s Újezdem

Sv. Kříže a kaňonem Berounky poměrně bezpečně ke Křivoklátsku, zatímco navazující pánevní reliéf na úpatí by měl být zahrnut již do Plzeňské pahorkatiny vlastní.

S ohledem na polohu na bezprostředním okraji sídla lze oprávněně soudit, že k odlesnění kopce došlo již v raném středověku (o Vranovicích je první písemná zpráva již z roku 1115). Podle historických map vojenského mapování z let 1764–68, 1836–52 a 1878–80 je pak lokalita bezlesá kontinuálně nejméně poslední dvě a půl století. Jak lidový název napovídá, historicky se tu dlouho pásal dobytek, podle údajů pamětníků byl dokonce na vrcholu umístěn teletník. Pastva byla ukončena kolem roku 1960. Od té doby je území bez soustavného managementu, dochází pouze k nepravidelným disturbancím (např. občasné cyklo- či motokrosové experimenty mládeže z okolí).

Nesystematická lidská činnost se přesto v území celkem zřetelně projevuje, bohužel z hlediska stavu rostlinných společenstev většinou nepříznivými vlivy. Už těsně po 2. světové válce byl na jihozápadním vrcholku kopce postaven památník Rudé armádě. Zřejmě z té doby pochází také první výsadby okrasných dřevin v jeho okolí – především šejfiku (*Syringa vulgaris*) a pámelníku (*Symphoricarpos albus*), které byly v pozdějších letech (zřejmě v období, kdy došlo k ukončení pastvy) rozšířeny na celý háj nepůvodních akátů (*Robinia pseudacacia*) s příměsí modřínu (*Larix decidua*). V jeho podrostu dnes už odrůstají i dřeviny autochtonního druhového spektra – duby (*Quercus petraea*, *Q. robur*), hlohy (*Crataegus monogyna*), šípky (*Rosa* sp.) apod. Na jihovýchodním svahu byl v poválečných letech zřízen třešňový sad – geometricky založené mladé výsadby jsou dobře patrné už na historickém leteckém snímku z roku 1952 (viz obr. 2). V podrostu této třešňovky (dnes již přestárlé a neudržované) došlo zřejmě nejprve k sukcesí mezofilních lemových společenstev s dominantním jetelem prostředním (*Trifolium medium*), po jejím opuštění zde již díky nahromaděným živinám z opadu převažují nitrofyty a odrůstají semenáčky dubů i dalších stromů. V keřovém patře se také uplatňuje janovec (*Cytisus scoparius*), který se v minulosti po celém okolí invazně rozšířil.

Na západním svahu zase již delší dobu dochází (zřejmě i úsilím místních myslivců) k postupným maloplošným výsadbám nepůvodních dřevin. Poslední etapa proběhla podle srovnání nedávných leteckých snímků mezi lety 2005–2008. Nejčastěji je vysazována borovice (*Pinus sylvestris*), druhové spektrum ale „obohacují“ vedle stanovištně nepůvodního smrku ztepilého (*Picea abies*) i vysloveně exotické „stříbrné“ smrky (*P. pungens*), borovice černá (*Pinus nigra*) či jírovec (*Aesculus hippocastanum*). Z celkem 20 zjištěných taxonů dřevinné etáže je tak téměř polovina nepůvodních. Z dřevin je jediným „ochranářsky“ zajímavým druhem hrušeň polníčka (*Pyrus pyraeaster*), řazená v aktuálním červeném seznamu (GRULICH 2012) jako vzácnější druh vyžadující pozornost (C4a). Poněkud pikantní je výskyt jediného exempláře vrby trojmužné (*Salix triandra*), vyrůstající u malé prohlubně zčásti zaplněné vodou na jihozápadním svahu (jde snad prý o zatopený kráter po válečném bombardování).

Přestože jsem popis vegetace začal (i kvůli pochopení historického kontextu) od dřevinného patra, na většině Újezdeckého vrchu z formačního hlediska dosud, i po více než padesáti letech bez pravidelného hospodaření, převažují travní porosty. Jejich druhová pestrost a přetrvávající výskyt některých z krajiny všeobecně ustupujících druhů byly hlavním motivem průzkumů lokality. Z historických podkladů je patrné, že území bylo odlesněné již odedávna, vzhledem k přírodním podmínkám (výsušná spilitová elevace s mělkými půdami) se ale vrcholová část nehodila jako orná půda a dodnes je zde většina pozemků katastrálně vedena jako ostatní plocha – neplodná půda. V těchto podmínkách probíhá

Obr. 2. Letecký snímek lokality z r. 1952.

Obr. 3. Letecký snímek lokality z r. 2011.

sukcese lesní vegetace jen pomalu. To umožňuje přetrvávání dosud druhově velmi pestrých travníků.

Vegetační a floristická charakteristika lokality

Vegetaci území tvoří hlavně společenstva svazu *Koelerio-Phleion phleoidis* s hojným zastoupením semixerotermních druhů. Nejčastěji dominují kostřavy (*Festuca ovina*, *F. rubra*) a psinečky (*Agrostis capillaris*), místy je hojný smělek jehlančový (*Koeleria pyramidata*) či válečka prapořitá (*Brachypodium pinnatum*), avšak na většině území se již subdominantně, místy až dominantně, uplatňuje ovsík (*Arrhenatherum elatius*). V okolí akátiny na jižním vrcholku se šíří i třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*), jasný důkaz postupující degradace porostů. Další hojně rostoucí bylinného patra tvoří nejčastěji hvozdík kropenatý (*Dianthus deltoides*), pryšec chvojka (*Euphorbia cyparissias*), pavinec horský (*Jasione montana*), svízel syříšřový (*Galium verum*),

rožec rolní (*Cerastium arvense*), jestřábník chlupáček (*Hieracium pilosella*), šťovík menší (*Rumex acetosella*), mateřídouška vejčitá (*Thymus pulegioides*).

V bylinném patře bylo v sezóně 2013 celkově zaznamenáno nejméně 141 taxonů cévnatých rostlin, z nichž 11 je zařazeno v Červeném seznamu (viz GRULICH 2012). Zvláště chráněný je přitom pouze jediný z těchto druhů – ohrožený zimostrážek alpský (*Polygala chamaebuxus*), jehož výskyt je zde omezený doslova na pár m² (ploška s fragmentem vřesovištní vegetace s *Vaccinium myrtillus*, *Calluna vulgaris* či *Avenella flexuosa*). Z dalších ohrožených druhů červeného seznamu (kategorie C3) jsou zde zastoupeny černohlávek velkokvětý (*Prunella grandiflora*), hlaváč fialový (*Scabiosa columbaria*), jehlice rolní (*Ononis repens*) a vítod ostrokřídlý (*Polygala multicaulis*). V kategorii taxonů vyžadujících pozornost – méně ohrožených (C4a) jsou pak vedle výše zmíněné hrušně polníčky zařazeny bělozářka větvitá (*Anthericum ramosum*), pcháč bezlodyžný (*Cirsium acule*), konopice širolistá (*Galeopsis ladanum*), divizna velkokvětá (*Verbascum densiflorum*), rozrazil jarní (*Veronica verna*). Do kategorie druhů vzácnějších vyžadujících další studium (C4b) je pak zařazen ještě rozrazil břechťanolistý (*Veronica hederifolia*).

Mechorosty byly sledovány pouze okrajově, zastupují je zcela běžné druhy – nejčastěji rokyt cypřišový (*Hypnum cupressiforme*), pozoruhodná je ale diverzita lišejníků. Podle předběžné determinace (kterou laskavě provedl kolega O. Peksa) se zde vyskytují nejméně čtyři druhy dutohlávek rodu *Cladonia*, puklérka pichlavá (*Cetraria aculeata*) a dále několik druhů terčovek (rod *Xanthoparmelia*).

V roce 2013 byly v území nalezeny tyto taxony:

E₃+E₂: *Aesculus hippocastanum*, *Betula pendula*, *Crataegus monogyna*, *Cytisus scoparius*, *Larix decidua*, *Picea abies*, *P. pungens*, *Pinus nigra*, *P. sylvestris*, *Prunus avium*, *P. cerasus*, *P. domestica*, *P. spinosa*, ***Pyrus pyrastrer*** (C4a), *Quercus petraea*, *Q. robur*, *Robinia pseudacacia*, *Salix triandra*, *Sambucus nigra*, *Symphoricarpos albus*, *Syringa vulgaris*.

E₁: *Achillea millefolium*, *Agrostis capillaris*, ***Anthericum ramosum*** (C4a), *Anthoxanthum odoratum*, *Anthriscus sylvestris*, *Anthyllis vulneraria* (herbářová položka uložena v Západočeském muzeu v Plzni – PL), *Arabidopsis thaliana*, *Arrhenatherum elatius*, *Avenella flexuosa*, *Avenula pubescens*, *Brachypodium pinnatum*, *Briza media*, *Calamagrostis epigejos*, *Calluna vulgaris*, *Campanula patula*, *C. persicifolia*, *C. rapunculoides*, *Capsella bursa-pastoris*, *Cardaria draba*, *Carex caryophyllea*, *Carlina acaulis*, *Centaurea cyanus*, *C. jacea*, *Cerastium arvense*, *C. holosteioides* subsp. *triviale*, *C. semidecandrum*, ***Cirsium acule*** (C4a, PL), *C. arvense*, *C. vulgare*, *Convolvulus arvensis*, *Crepis biennis*, *Dactylis glomerata*, *Danthonia decumbens*, *Daucus carota*, *Dianthus deltooides*, *Echium vulgare*, *Elytrigia repens*, *Epilobium* sp., *Erophila verna*, *Euphorbia cyparissias*, *Euphrasia stricta* (PL), *Festuca arundinacea*, *F. ovina*, *F. pratensis*, *F. rubra*, *Fragaria vesca*, *F. viridis*, ***Galeopsis ladanum*** (C4a), *Galeopsis* sp., *Galium album*, *G. aparine*, *G. xpomericum*, *G. pumilum*, *G. verum*, *Genista tinctoria*, *Geum urbanum*, *Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*, *Hieracium pilosella*, *Hylotelephium maximum*, *Hypericum perforatum*, *Hypochaeris radicata*, *Jasione montana*, *Juncus effusus*, *Knautia arvensis*, *Koeleria pyramidata*, *Lactuca serriola*, *Lamium album*, *Lathyrus pratensis*, *Leontodon hispidus*, *Leucanthemum ircutianum*, *Linaria vulgaris*, *Lotus corniculatus*, *Luzula campestris*, *Medicago lupulina*, *Myosotis stricta*, ***Ononis repens*** (C3, PL), *Phleum phleoides*, *P. pratense*, *Pimpinella saxifraga*, *Plantago lanceolata*, *P. major*, *P. media*, *Poa angustifolia*,

P. annua, *P. nemoralis*, *P. pratensis*, ***Polygala chamaebuxus*** (C3), ***Polygala multicaulis*** (C3, PL), *P. vulgaris*, *Potentilla argentea*, *P. heptaphylla*, *P. reptans*, *P. tabernaemontani*, ***Prunella grandiflora*** (C3, PL), *Ranunculus bulbosus*, *R. repens*, *Rosa canina*, *Rumex acetosa*, *R. acetosella*, *R. crispus*, *Sanguisorba minor*, ***Scabiosa columbaria*** (C3, PL), *Scleranthus perennis*, *Securigera varia*, *Sedum acre*, *S. sexangulare*, *S. spurium*, *Senecio jacobaea*, *S. viscosus*, *Stellaria graminea*, *Tanacetum vulgare*, *Taraxacum* sect. *Erythrosperma*, *Thlaspi perfoliatum*, *Thymus pulegioides* subsp. *pulegioides*, *Torilis japonica*, *Trifolium alpestre* (PL), *T. arvense*, *T. campestre*, *T. medium* (PL), *T. repens*, *Tripleurospermum inodorum*, *Trisetum flavescens*, *Urtica dioica*, *Vaccinium myrtillus*, *Valerianella locusta*, ***Verbascum densiflorum*** (C4a), ***Veronica hederifolia*** (C4b), *Veronica chamaedrys*, *V. officinalis*, ***Veronica verna*** (C4a), *Vicia angustifolia*, *V. cracca*, *V. hirsuta*, *V. sepium*, *V. villosa*, *Viola arvensis*, *V. canina*, *V. hirta*, *V. riviniana*.

E₀ – mechorosty: *Ceratodon purpureum*, *Hypnum cupressiforme*, *Plagiomnium cuspidatum*, *Polytrichum piliferum*; lišejníky: *Cetraria aculeata*, *Cladonia arbuscula*, *C. foliacea*, *C. furcata*, *C. rangiformis*, *Xanthoparmelia conspersa*, *X. cf. loxodes*, *X. cf. stenophylla*, *X. cf. verruculifera*.

Poznámka: Při společné návštěvě s T. Černým a P. Petříkem v květnu 2006 jsme kromě uvedených taxonů zaznamenali také *Aegopodium podagraria*, *Alchemilla glaucescens*, *Alisma plantago-aquatica* (zatopená prohlubeň), *Heraclium sphondylium*, *Luzula multiflora*, *Myosotis discolor* (C2b), *M. ramosissima*, *Ranunculus auricomus*, *Thlaspi caerulescens*, *Veronica arvensis*, *V. cf. vindobonensis*, *Viola tricolor*, *V. x baltica*; jejich výskyt se v uplynulé sezóně nepodařilo ověřit, nicméně je nadále možný. Některé z těchto údajů by bylo vhodné revidovat (např. *Luzula multiflora*, *Veronica vindobonensis* či *Viola x baltica*). V případě pomněnky různobarvé (*Myosotis discolor*), která je v současné době zařazena v červeném seznamu v kategorii C2b, zůstal údaj z roku 2006 bez sběru či podrobnější dokumentace a vzhledem k nepotvrzení tohoto nálezu v roce 2013 jej pro jistotu uvádím také pouze „pod čarou“ (nelze vyloučit záměnu). Tento druh zde ale byl udáván již dříve Peškem (PEŠEK et al. 1966) a je dobře možné, že se na lokalitě dosud vyskytuje.

Diskuse – vývoj území za posledních 50 let

Je velmi pravděpodobné, že oproti stavu před padesáti lety již došlo k určitému ochuzení druhové diverzity. Např. ještě PEŠEK et al. (1966) udává „u Vranovic“ také výskyt zvonečnicku hlavatého *Phyteuma orbiculare*, jehož běžnější poddruh (subsp. *orbiculare*) patří mezi silně ohrožené taxony. Není sice jisté, že šlo o výskyt přímo na této lokalitě, avšak lze tak usuzovat na základě stanovištních poměrů v okolí. Stejnou lokalizaci („u Vranovic“, případně „návrší u Vranovic“) má totiž v Květeně Rokycanska výskyt celé řady teplomilných a většinou i mírně bazifilních taxonů (např. *Helianthemum grandiflorum* subsp. *obscurum*, *Centaurea scabiosa*, *Carlina acaulis*, *Veronica prostrata*, *Genista tinctoria*, *Carduus nutans* ad.). Od Vranovic byla kromě toho v minulosti udávána také voskovka menší (*Cerintho minor*) – Neumann in ČELAKOVSKÝ (1867–1881). Část těchto druhů s charakteristickou vazbou na suché bazifilní trávníky lze na Újezdském vrchu najít dodnes, zatímco v širším okolí, kde je podloží tvořeno hlavně kyselými břidlicemi, se vhodná stanoviště vyskytují jen sporadicky a maloplošně. PEŠEK (l. c.) také popisuje jako velmi hojně až obecné druhy z okruhu světlíku lékařského (*Euphrasia officinalis* s. l. – *E. rostkoviana*, *E. stricta*, *E. nemorosa*, *E. micrantha* a jejich kříženců), např. na návrších u Vranovic. V současné době byl na lokalitě

potvrzen pouze světlík tuhý, ovšem v celém širším okolí jde o výskyt spíše ojedinělý.

Výskyt *Polygala chamaebuxus* „u Vranovic“ udává již HNĚVKOVSKÝ (1898), tentýž autor zde údajně sbíral také *Polygala amara* s. l. Letošní nálezy z tohoto okruhu potvrdily vítod ostrokřídlý (*P. multicaulis*) a vítod obecný (*P. vulgaris*), u něhož PEŠEK et al. (1966) uvádí poznámku „na mezích u Vranovic též s růžovými květy“. Já jsem zde v roce 2013 tento druh našel také v bílé formě. Za zmínku přitom stojí také fakt, že albinické jedince jsem na lokalitě dokumentoval i v rámci populací *Dianthus deltoides* (PL) a *Prunella grandiflora*. Posledně jmenovaný druh lze přitom zřejmě považovat za vůbec nejzácnější aktuální nález; v celé oblasti Plzeňska jsou v současné době známy jedna či dvě lokality. V blízkosti studovaného území jej z minulosti uvádí např. MALOCH (1913) „u Darové“.

První příležitost seznámit se s lokalitou jsem měl při mapování biotopů v roce 2004, kdy mě zaujala druhově pestrá společenstva i výskyt některých méně běžných druhů. Pokud lze po devíti letech srovnávat, degradace postupuje sice pomalu, ale přesto viditelně. Po padesáti letech bez hospodaření se už zdá být nejvyšší čas pro nějaký managementový zásah, který by odvrátil hrozbu vymizení nejcitlivějších druhů. Např. přežívající populace černohlávků velkokvětého čítá jen několik trsů a je přímo ohrožena rozrůstáním výsadeb nepůvodních dřevin. Ploška se zbytkovou populací zimoztrázkou se ztrácí ve vysoké trávě, početnost vítodů, bělozářky či hlaváče ve vrcholové části lze vyjádřit už jen v jednotkách, maximálně prvních desítkách exemplářů či trsů. V okolí akátového hájku se šíří třtina a nápadná je i expanze pámelníku, což ohrožuje celkový charakter vegetace. Hromadění stařiny a živin, které vede k šíření ovsíku a dalších konkurenčních mezofilních druhů, lze přitom zastavit či zpomalit nejlépe pravidelným sekáním s odstraňováním biomasy, případně občasným přepasením (ovce, kozy, případně v menší míře hovězí dobytek).

V současné době připravuje pár místních nadšenců projekt péče, který by se chtěl ucházet o finanční podporu z programu péče o krajinu. Provedený průzkum i zjištěný výčet druhů snad aspoň trochu přispěje k odůvodnění potřebnosti managementového zásahu. Nezbyvá než si přát, aby byla snaha úspěšná a výše popisovaná botanicky zajímavá lokalita nezanikla.

Literatura

- ČELAKOVSKÝ L. (1867–1881): Prodrusus der Flora von Böhmen I–IV. – 955 p., Prag.
- GRULICH V. (2012): Red List of vascular plants of the Czech Republic: 3rd edition. – Preslia 84: 631–645.
- HNĚVKOVSKÝ J. (1898): Květena. In: Hněvkovský J., Politický a školní okres Rokycanský, p. 38–46. – Rokycany. Doplnil F. Maloch.
- KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. jun., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. et ŠTĚPÁNEK J. [eds.] (2002): Klíč ke květeně České republiky. – 928 p., Academia, Praha.
- MALOCH F. (1913): Květena v Plzeňsku. Soustavný výčet druhů a jejich nalezišť. – 316 p., Plzeň.
- PEŠEK J. et al. (1966): Květena Rokycanska. (Materiál k floristickému výzkumu okresu Rokycany). – KSSPOP, Plzeň.
- SKALICKÝ V. et SLAVÍK B. (1988): Regionálně fytogeografické členění ČSR. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České socialistické republiky 1. – Academia, Praha.

Mapové podklady

http://mapy.kr-plzensky.cz/gis/letecke_snimky/

http://mapy.geology.cz/website/new_tisk/viewer3.htm

<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

Víme, kde v západních a jihozápadních Čechách roste štěticečka (*Virga sp. div.*)?

Jaroslava Nesvadbová (ed.)

Tuto otázku si položili botanikové na výroční schůzi Západočeské pobočky ČBS v Plzni 11. února 2012 – odpovědí bylo vyhlášení *Virga strigosa* a *Virga pilosa* rostlinami let 2012–2013.

Při postupném nalézání nových lokalit jsme se ocitli před problémem správné determinace – neexistovala téměř žádná zkušenost. Navíc v herbáři Západočeského muzea v Plzni bylo jen minimum položek a z nich byly revidovány J. Holubem pouze dvě.

Nesnáze typu „o jaký druh štěticečky se vlastně jedná“ se objevily i při interpretaci publikovaných lokalit. Až do poloviny 60. let 20. století byly všechny nálezy dnes známých dvou druhů u nás determinovány jako *Virga* (resp. *Dipsacus*, *Dipsacella*, *Cephalaria*) *pilosa*, neboť jiný druh tohoto rodu nebyl v určovacích klíčích udáván. Determinace byla pak považována za jednoznačnou a správnou. A v domněnku správné determinace snad ani nebyly rostliny sbírány.

Virga pilosa (L.) Hill – štěticečka chlupatá, je původním druhem naší květeny a je řazena mezi druhy ohrožené – C3 (PROCHÁZKA 2001b).

Virga strigosa (R. et Sch.) Holub – štěticečka větší byla J. Holubem popsána v r. 1964 (HOLUB 1964). Dostupný určovací klíč pro oba druhy byl ale poprvé reálně k dispozici až s vydáním pátého dílu Květeny České republiky (SLAVÍK B., CHRTEK J. jun. et TOMŠOVIC P. [eds], 1997) a Klíče ke květeně České republiky (KUBÁT et al., 2002). Výsledkem toho byl fakt, že i po rozlišení na dva druhy byly v dalších pracích, jež se jakkoli dotkly r. *Virga*, často i nezaviněnou chybou přejímány údaje v původním určení, naopak možná snad i „převedeny“ údaje o výskytu *Virga pilosa* na *V. strigosa*. *Virga strigosa* je u nás nepůvodní a invazní druh. Je uváděno, že již v 1. polovině 19. století byl pěstován v pražských botanických zahradách a poprvé byl v Česku nalezen zplanělý v Praze r. 1864, cf. Květena ČR 5 (1. c.), PYŠEK, SÁDLO et MANDÁK (2002).

Popisy obou druhů, celkové rozšíření i rozšíření v ČR, ekologie i cenologie, příp. analýza rizika invaze jsou uvedeny v Květeně ČR 5 (1. c.), v publikaci o nepůvodních druzích fauny a flory České republiky (MLÍKOVSKÝ et STÝBLO, 2006), na <http://botany.cz> a jinde.

Všem, kdož poskytli lokality, případně herbářový materiál, patří velký dík – Š. Altmanová, O. Bílek, J. Bureš, K. Čížek, R. Hlaváček, E. Chvojková, B. Legátová, E. Legátová, J. Nesvadba, J. Nesvadbová, R. Paulič, S. Pecháčková, O. Peksa, L. Pivoňková, L. Plesková, J. Sladký, V. Somol a J. Škrábek sen.

Za ochotu a pomoc v orientování se v této problematice v průběhu sestavování přehledu lokalit děkuji: J. Brabcovi, J. Čihákovi, J. Hadincovi, P. Karlíkovi, M. Lepšimu, J. Michálkovi, P. Mudrovi, R. Pauličovi, P. Pyškovi, A. Skalické a J. Sofronovi.

Přehled lokalit

V přehledu lokalit je respektováno publikované pojmenování taxonu. Lokality jsou řazeny chronologicky a společně bez ohledu na druh. Kromě prvních tří lokalit (1794, po r. 1810 a 1907) jsou pro větší přehlednost lokality od r. 1961 soustředěny do desetiletých období. Poslední „dekáda“ zahrnuje roky 2011–2014.

Je uveden první nález na lokalitě, jeho ověření či případné citování (převzetí) v další práci. Pokud se s odstupem času jeví určení taxonu jako problematičké, je v tomto smyslu učiněna poznámka. Tam, kde byla pořízena a dohledána